

**Авторска справка на научните приноси
(резюмета на научни трудове)
на гл. ас. д-р Пенка Кръстева Вълчева**

Изготвената авторска справка е във връзка с участие в конкурс за академична длъжност „доцент“ в област на висше образование 1. Педагогически науки, професионално направление 1.2. Педагогика, научна специалност „Методика на обучение по български език и литература в детската градина и началното училище“ в катедра „Педагогика и методика на обучението“, ФОН, Университет „Проф. д-р Асен Златаров“ – Бургас, съгласно Правилника за развитие на академичния състав на Университет „Проф. д-р Асен Златаров“ – Бургас/2018, обявен в Държавен вестник, бр. 45 от 17.06.2022 г.

Справката е изготвена въз основа на научна продукция, която обхваща научни трудове, публикации, участия в научни форуми и изследователски проекти, които са извън списъка с публикациите от дисертацията за образователната и научна степен „доктор“ и са в съответствие с областта на висше образование, професионалното направление и научната специалност по обявения конкурс:

За целия професионално-творчески период имам общо **41 научни труда** (книга по дисертацията, монография, университетски учебник и пособие, учебни пособия, използвани в системата на предучилищното образование, публикации, участия в научни форуми) и **8 участия в изследователски и образователни проекти**, от които 5 – вътрешноуниверситетски и 2 национални. Пълната ми научна продукция включва:

1. **Една самостоятелна монография** (хабилитационен труд);
2. **Една книга на базата на защитен дисертационен труд;**
3. **Един университетски учебник в съавторство;**
4. **Едно университетско учебно пособие в съавторство;**
5. **27 публикации**, от които: 26 самостоятелни и 1 в съавторство; 1 от публикациите е на английски език.
6. **Участие като член на екип на 5 (пет) вътрешноуниверситетски научноизследователски проекта**, участие като член на екип в **2 (два) национални образователни проекта.**
7. **Учебни пособия, използвани в системата на предучилищното образование:**
 - 5 познавателни книжки по Български език и литература за 1, 2, 3 и 4 възрастова група на детската градина;
 - 5 книги за учителя, в които участвам с разработването на методически насоки за работа по Образователно направление „Български език и литература“ за 1, 2, 3 и 4 възрастова група на детската градина.

Участието ми в конкурса се базира на научна продукция, както следва:

23 научни труда, които са в съответствие с областта на висше образование, професионалното направление и научната специалност по обявения конкурс:

1. **Една самостоятелна монография** по показател В.3.;
2. **Една книга на базата на защитен дисертационен труд** по показател Г.4.;
3. **Един университетски учебник в съавторство** по показател Е.20.;
4. **Едно университетско учебно пособие в съавторство** по показател Е.21.;
5. **Две учебни пособия в съавторство**, които се използват в системата на предучилищното образование по показател Е.21.
6. **17 публикации** от показатели Г.6., Г.7., Г.9. в пълен текст, от които: 16 самостоятелни и

1 в съавторство; 1 от публикациите е на английски език.

7. **Участие като член на екип на 2** (два) вътрешноуниверситетски научноизследователски проекта и **2** (два) национални образователни проекта по показател Е.16.

8. Отразени са **14** цитата, от тях 1 в монография, и **1** рецензия.

Според характера на научно-изследователската и публикационната ми активности, основните научни приноси на изследователската работа могат да бъдат обобщени тематично в следните направления:

- I. Проблеми на езиковото обучение в предучилищна възраст**
- II. Проблеми на литературното обучение в предучилищна възраст**
- III. Приемственост в обучението по български език и литература между детската градина и началното училище**

НАУЧНИТЕ ПРИНОСИ СА С НАУЧНО - ТЕОРЕТИЧЕН, НАУЧНО – ПРИЛОЖЕН И МЕТОДОЛОГИЧЕН ХАРАКТЕР И СА ОТРАЗЕНИ В ПРЕДСТАВЕНИТЕ РЕЗЮМЕТА, КАКТО СЛЕДВА:

I. Проблеми на езиковото обучение в предучилищна възраст

Книга на базата на защитен дисертационен труд за присъждане на образователна и научна степен „доктор“:

1. Вълчева, П. (2022) Творческият разказ в предучилищна възраст. Развитие на комуникативната компетентност чрез творческия разказ в трета и четвърта група на детската градина. FastPrintBooks, ISSN 978-619-236-311-6.

Резюме: В настоящото изследване поставяме акцент върху комуникативната страна на словесното творчество, като се фокусираме върху комуникативното намерение (интенцията) в изказването на детето. Интенцията се реализира чрез по-близки, непосредствено изразени цели, които в отношението си към цялото, могат да бъдат определени като комуникативни задачи и намират израз в плана на разказа. От задачата „Разкажи!“ се преминава към комуникативно ориентираната словотворческа задача „Разкажи така, че...!“. Това води до трансформирането на речевата ситуация от изкуствена (учебна) в близка до естествената за детето комуникативно-речева ситуация. При тези условия детската речева дейност е насочена не само към изпълнение на поставената словотворческа задача, но и към изпълнение на конкретна комуникативна задача, която е насочена към реципиента (получателя) на изказването. За да структурира разказа си и да подбере правилно изразните средства, детето се поставя в относително въображаема речева ситуация, която до голяма степен насочва изказването му в услуга на определената комуникативна задача и формира основите на комуникативната компетентност. За тази цел в настоящото изследване апробираме технологичен модел за развитие на комуникативно-речевите умения на децата чрез творческия разказ в трета и четвърта възрастова група на детската градина.

Публикации:

2. Вълчева, П. (2020) Морфологичният анализ като творчески метод за развитие на словесно-творческите умения на децата в предучилищна възраст. Сп. Управление и образование, т. 16, кн.3, 2020, 121- 125, ISSN 13126121.
Резюме: Творческото разказване изисква активизиране на мисленето и въображението, тъй като художественото преобразуване и комбиниране на знанията на децата, получени от различни източници, в хармонично композирано цяло, е възможно само при тяхното непосредствено участие. При въвеждането на децата в ситуацията за творческо разказване не бива да се забравя, че от значение е не само качеството на получения резултат, но още по-важно е осмислянето на начина за неговото достигане. С оглед на това словотворческите умения се разглеждат като умения да се създават относително нови образи, ситуации, действия и да се изразява всичко това в логически последователен текст с повествователен характер. За развитието на творческото въображение в процеса на овладяване на свързаната реч в предучилищна възраст е необходимо прилагането на различни методи и похвати, които да са съобразени, както с възрастовите особености на децата, така и с очакваните резултати от обучението по разказване. Особено място в развитието на словотворческите умения в предучилищна възраст намират творческите методи, които провокират децата да излязат извън границите на наличните представи и да използват информация от друга област. Такъв метод е морфологичният анализ и по-специално разработената чрез него морфологичната кутия. Основна цел на този метод е намирането на нови, неочаквани решения чрез комбиниране на известни свойства и елементи на обектите и явленията. Използването на морфологична кутия значително разширява обхвата на решенията, което прави възможно дори най-необичайните комбинации. Разказвайки истории по тях, децата надхвърлят границите на своите налични идеи и използват въображението си по качествено нов начин.
3. Вълчева, П. (2021) Развитие на творческия разказ в предучилищна възраст в светлината на теорията за речевата дейност. Сп. Образование и технологии, vol.12/2021, issue 1, 153-157, ISSN 1314-1791 (Print) ISSN 2535-1214 (Online)
Резюме: Статията разглежда основните понятия в теорията на речевата дейност. Съотношението на четирите фази в структурата на речевата дейност се анализира в системата за развитие на творческото разказване в предучилищна възраст. Разглежда се значението на въображаемите комуникативно-речеви ситуации за естествената мотивация на речевата дейност на децата и ориентацията в ситуацията на общуване. Описва се педагогическия инструментариум за изграждане на комуникативно-речевата ситуация и изискванията, на които тя трябва да отговаря, за да мотивира детското творческо разказване. Водейки се от теорията на речевата дейност и особеностите на въображаемата комуникативно-речева ситуация, авторът извежда методически алгоритми за творческо разказване в предучилищна възраст, които развиват в единство словесно-творческите и комуникативно-речевите умения на децата.
4. Вълчева, П. (2021) Асоциативният експеримент като метод за оценка на езиковата компетентност в предучилищна възраст. Сп. Управление и образование, т. 17, кн. 3, 2021, 119-124, ISSN 13126121.

Резюме: Настоящата статия представя резултати от свободен асоциативен експеримент, проведен сред 50 деца в четвърта възрастова група. Целта на настоящото изследване е да установи силата на разнообразните асоциативни връзки на децата в горна предучилищна възраст (6-7 год.) На всяко дете се прочетоха 20 думи без контекст. Регистрираха се думите реакции, с които децата са отговорили, непосредствено след чуването на думата. При подбора на думите-стимули бяха взети предвид критериите разнообразност и достъпност. Включиха се различни части на речта, които са достатъчно прости, конкретни и неизискващи специални знания. При подбора на съществителните имена се насочихме към познати природни обекти, растения и животни; използвахме също думи от областта на техниката и абстрактни понятия. Сред глаголите подбрахме действия, свързани с ежедневието на децата, както и думи за изразяване на лично отношение, а при подбора на прилагателните имена се спряхме предимно на качествени прилагателни имена, които назовават сетивни усещания. От наречията включихме често използвани от децата думи за начин, количество, място и време. При анализа на резултатите се установи висока честота на доминантните асоциации при думи-стимули, които като части на речта са съществителни имена, глаголи и наречия. При прилагателните имена преобладават неединичните асоциации. За да възприеме и реагира на дадена дума-стимул, която е във външната ситуация и от контекста, детето веднага и непроизволно я включва в контекста не само на своя предшестваш житейски и емоционален опит, а също така и в контекста на своя езиков опит. Ето защо резултатите от настоящия асоциативен експеримент са показателни за езиковата компетентност на децата, защото в техните асоциации се отразяват не само знанията им за света, но и знанията им за езика.

5. Вълчева, П. (2022) Игрови похвати за разбиране на обобщаващото значение на думата в предучилищна възраст. Сп. Управление и образование, т. 18, кн. 3, 2022, 118-124, ISSN 13126121.

Резюме: Елементарните понятия постепенно навлизат в активния речник на децата в предучилищна възраст. Появата им е мотивирана от разширяването на познавателния хоризонт на детето в процеса на опознаване на материалния свят и човешките взаимоотношения. Важно е да се отбележи, че за децата на тази възраст са достъпни за усвояване предимно предметни понятия, за които съществен признак най-често е предназначението на предмета. Дидактическите игри са от първостепенно значение за овладяване на елементарни понятия или казано с други думи за разбиране на обобщаващото значение на думите в предучилищна възраст. Те намират широко приложение както в педагогическата ситуация по български език и литература, така и в допълнителните форми на педагогическо взаимодействие. В настоящото изследване се фокусираме върху приложението на дидактическите игри като игрови похвати. Именно игровите похвати се използват най-широко в ситуации за обогатяване и активизиране на речника на децата. Те от своя страна се реализират в три основни направления: Обогатяване на речника с думи, означаващи имена на предмети; Обогатяване на речника с думи, означаващи качества, свойства, особености и отношения на обектите от действителността; Обогатяване на речника с обобщаващи думи, означаващи елементарни понятия. Игровите похвати имат водеща роля в

педагогическите ситуации за обогатяване на детския речник. Освен в тях обаче те намират широко приложение и в ситуациите по останалите образователни ядра и образователни направления. За пълноценното им прилагане е важно учителят да мотивира децата в активно участие чрез избирането им на случаен принцип (хвърляне на зар, броилка и др.) и вмъкването на съревнователен елемент между участниците.

6. Вълчева, П.(2022) Развитие на творческия разказ в предучилищна възраст чрез използването на схематични изображения като нагледна опора. Сп. Образование и технологии, vol.13, 2022, issue 1, 91-95, ISSN 1314–1791 (Print) ISSN 2535-1214 (Online)

Резюме: Статията изследва умения на децата в предучилищна възраст да съставят творчески разказ чрез използването на схематични изображения като нагледна опора. Описан е методически алгоритъм за съставяне на творчески разказ по тема, която съдържа фабулната основа на действието и план-схема, представяща структурните компоненти на текста – начало, случка и край. Схематизираните изображения са с особено функционално значение като стимулен материал. Да се продуцира на тяхна основа текст, е много по-трудно в сравнение с разказването по серия от сюжетни картини, но същевременно полезно за стимулиране на творческото въображение и самостоятелността на мисленето. Фабулната основа на действието по същество представлява проблемна ситуация, която в предучилищна възраст най-често се поднася под формата на заглавие, започващо с въпросителната дума "Как?". Резултатите от изследването недвусмислено доказват, че липсата на конкретика в схематичния план стимулира децата да преминат от детайлното описание на героите и техните действия към по-задълбочено търсене на възможности за развития на сюжета.

7. Вълчева, П.(2022) Разказите по опорни думи в предучилищна възраст – мост между речта и фантазията. Сп. Образование и технологии, vol.13, 2022, issue 2, 314-319, ISSN 1314–1791 (Print) ISSN 2535-1214 (Online)

Статията е написана по проект НИХ-467/2022 „Проучване и стимулиране на нестандартността на образователните субекти, като част от европейската инициатива за зелена икономика“

Резюме: Статията разглежда опорните думи като стимулиращ материал за развитието на словесно-творческите умения на децата в предучилищна възраст. Съставянето на разкази само по отделни думи и формулирано въз основа на тях заглавие е по-сложна задача за децата, тъй като изисква изграждането на цялостна завършена смислова структура само върху отделните ѝ елементи. Статията представя методология за изследване на творчески разкази на 6-7-годишни деца, създадени въз основа на опорни думи, които имат общо семантично поле, и такива, които нямат семантично сходство помежду си. Сравнителният анализ на разказите отчита степента на креативност, изразяваща се в честотата на употребените в повествованието прилагателни имена и наречия. Резултатите показват, че разказът, създаден по опорни думи без пряка семантична връзка между тях, какъвто е разказът по фантазиен бинوم, затруднява децата и на този етап от развитието на мисленето и въображението е труден за тях.

8. Вълчева, П. (2022) Мисловната карта като творчески метод за развитие на словесно-творческите умения на децата. Сб. Образованието – класичност и модерност, В. Търново, УИ "Св. св. Кирил и Методий (Под печат).
- Резюме:** Статията разглежда приложението на мисловните карти като творчески метод за развитие на словесно-творческите умения на децата и по-специално за съчиняване на приказка по съвместно избрана тема. За продуцирането на творчески разказ мисловните карти се оказаха изключително полезни като междинен етап между обмислянето на разказа и разказването. Те дават на децата ясна структура на текста и чувство за посока, което подпомага повествованието. За настоящото изследване изработихме модел на мисловна карта, по която децата съчиняват вълшебна приказка. Анализът на степента на творчество на изследваните разкази доказва наличието на замисъл и логическа последователност на изложението, в което обаче създадените образи и ситуации не са нови за детето, а са заимствани от познати литературни произведения. Това прави мисловните карти добра алтернатива за развитие на словесно-творческите умения на децата, предоставяйки възможности за намиране на нови варианти в развитието на сюжета чрез включване на познати сюжетни елементи и герои.

Студии:

9. Димитрова, Зл., П. Вълчева. (2021) Компетентностен подход в обучението по български език и литература и физическа култура в предучилищна възраст. Сб. „Проекции на компетентностния подход при подготовката, възпитанието и развитието на личностните качества в предучилищна и начална училищна възраст“, Издателство „Либра Скорп“, 2021 год., ISSN 978-954-471-804-6 (Под печат).
- Студията е написана по проект № НИХ-437/2020 „Изследване проектите на компетентностния подход при подготовката, възпитанието и развитието на личностните качества в предучилищна и начална училищна възраст чрез използване на алтернативни педагогически форми за организация на образователната дейност“
- Резюме:** В настоящата студия се разглежда формирането на ключови компетентности в предучилищна възраст чрез интегриране на образователно направление български език и литература и физическа култура.

Университетски учебник:

10. Ангелов, Б., П. Вълчева (2021) Теория и методика на обучението по български език и литература в предучилищна възраст. С., УИ „Св. Климент Охридски“, ISBN 978-954-07-5161-0.
- Резюме:** Усвояването на езика и развиването на речта в предучилищна възраст са тясно свързани с комуникационното поведение на децата не само като система от символи, отразяваща се върху познавателните процеси, но и като средство за обмяна на информация. Комуникацията и социализацията са ключови моменти в обоснования еволюционен подход към образованието на децата от предучилищна възраст. Като се анализира животът на детето в семейството и в по-големите социални групи, към които то трябва да се

причисли и да изпълнява съответни социални роли, става ясно, че процесът на усвояване на правилата и нормите обхваща и различните системи на културата, от които на първо място е езикът. Създаването на условия за формирането у децата на способности да се включват в символичното представяне и пресъздаване на различните аспекти на съществуването на културата не може да се реализира без помощта на езика.

Това е и същността на предложената на читателите книга. Ние трябва да се опитаме не само да я разкрием пред децата, но и да ги улесним да вземат участие в системата от взаимоотношения, която се характеризира със социално предаване на информацията. Точно тази социално предадена информация по едно и също време играе централна роля при определянето на действителността за детето по посока на това, как използва и как отговаря на такава информация. Детето, което не притежава при раждането си нито информация, нито култура, започва постепенно да се социализира в най-голяма степен чрез научаването да използва и да отговаря на социално опосредстваните знаци и символи, на езика. То извлича информация според специфичния си жизнен опит, потребности и способности от възприеманата от него културна система. Ето защо с настоящата методика се стремим да запълним една празнина в последните години по отношение процесите, свързани с овладяването на езика и с развитието на речта от най-ранна възраст.

Учебни пособия, които се използват в системата на предучилищното образование.

11. Ангелов, Б. П. **Вълчева** (2022) Пъстър свят. Да учим по-лесно български език. 6-7 години. С., Просвета, Проект BG05M2OP001-3.005-0004 „Активно приобщаване в системата на предучилищното образование“
Достъпно на: <https://apspo.mon.bg/book>

Резюме: Познавателната книжка е част от специализирана методика за допълнително обучение по български език за деца от предучилищна възраст, които са с друг семеен език. Книжката съдържа методически разработки на 35 седмични теми, разпределени в 7 модула по 10 педагогически ситуации. 4 от темите оценяват степента на владеење на българския език от детето чрез специално разработена диагностична процедура, която включва една входяща, една изходяща и две текущи диагностики. Към всяка от диагностиките има предложен и чет лист за отчитане на резултатите.

12. Ангелов, Б., П. **Вълчева** (2022) Четвърта възрастова група. В: Книга за учителя. Пъстър свят. Да учим по-лесно български език. I-IV група. С., Просвета, с.140 – 184, Проект BG05M2OP001-3.005-0004 „Активно приобщаване в системата на предучилищното образование“
Достъпно на: <https://apspo.mon.bg/book>

Резюме: Книгата за учителя включва концептуална рамка на обучението по български език и литература при деца с друг семеен език, методически насоки за провеждане на обучението по български език за всички възрастови групи и практически насоки за работа с деца в разновъзрастова група.

II. Проблеми на литературното обучение в предучилищна възраст

Монография:

13. Вълчева, П. (2022) Приложение на мнемоничния метод в предучилищна възраст (При възприемане и заучаване на лирическа творба). Университет „Проф. д-р Асен Златаров“ – Бургас, ISBN 978-619-7559-31-6.

Резюме: Възприемането и пресъздаването на лирическо произведение е една от основните задачи на литературното обучение в предучилищна възраст. Работата с лирическа творба е тясно свързана както с формирането на поетичен слух у децата, т.е. способността да се чувства ритмичната организация на думите в стихотворната форма, така и с усъвършенстването на вербалната памет в процеса на ученето.

Закономерни условия за тяхното развитие са преди всичко дейността и упражненията на децата, тяхната мотивация и активност, системата и начинът на преподаване. В преобладаващите случаи заучаването на лирическо произведение в предучилищна възраст се свързва с механичното му запомняне и буквално му възпроизвеждане в поредица от еднотипни повторения.

В същото време в годишното тематично разпределение не са предвидени педагогически ситуации, посветени само на заучаване на лирическо произведение. Обикновено заучаването започва в ситуацията за възприемане на произведението и продължава в други режимни моменти. В търсене на оптимален начин за заучаване учителите често прибегват до хорово повторение на текста, при което децата възпроизвеждат стихотворението механично, без да вникват в съдържанието и чувството на творбата и без да подбират съзнателно интонационната изразителност на речта си.

В търсене на алтернатива на механичното и безинтересното за децата заучаване на лирическо произведение се порождат и идеята за настоящия труд. Без претенцията за първооткривателство, авторът предлага методически алгоритъм за възприемане и пресъздаване на лирическо произведение с помощта на мнемотаблица, чрез който изследва влиянието ѝ върху заучаването и възпроизвеждането на текста. За тази цел е разработена специална диагностична процедура, която отчита езиковото разбиране и езиковата продукция на децата.

В теоретичната част на монографията е представен обзор на психологическа и педагогическа литература, който разглежда специфичните особености в развитието на паметта в учебно-възпитателния процес в предучилищна възраст и приложението на мнемоничния метод в езиковото обучение на децата. Представен е и модел на методически подход към лирическото произведение в предучилищна възраст, в който е отделено специално внимание на жанровите особености на лириката за деца. В тази част от монографията авторът излага резултатите от свое проучване върху утвърдените в педагогическата практика методи и похвати за работа с лирическо произведение.

В практическата част на монографията е представено експериментално изследване върху уменията на децата да заучават и възпроизвеждат наизуст лирическо произведение. Чрез специално организирана методика, реализирана в експериментална и контролна група, авторът проследява равнищата на самостоятелност, плавност и ритмичност в изпълненията на децата, като същевременно отчита броя и естеството на допусканите грешки. Анализът на получените резултати недвусмислено доказва ефективността на мнемотаблицата в процеса на заучаване и възпроизвеждане наизуст на лирическо произведение при 5-6-годишни деца.

Публикации:

14. Valcheva, P. (2020) The Stories of Banat Bulgarians – Methodical Instruments in Building Up Language and Literary Knowledge of Pre-School Age Children. In: Annual of Assen Zlatarov University, Burgas, Bulgaria, 2020, Vol. XLIX, Book 2, 2020, Social Sciences, 15-21. ISSN 2603-3976 (На английски език)

Резюме: Статията прави преглед на словесното фолклорно богатство на банатските българи, които представляват уникална част от българската етническа диаспора и българската културна общност. Паралелно с това върви един етнокултурен преглед на банатските фолклорни приказки, който се фокусира върху методологията, използвана в процеса на предучилищното обучение и по-специално как те могат да бъдат използвани за обогатяване на езиковите и литературни знания на децата.

15. Вълчева, П.(2021) Изследване възможностите на децата в трета и четвърта възрастова група за възприемане и анализ на литературно произведение. Сб. „Проекции на компетентностния подход при подготовката, възпитанието и развитието на личностните качества в предучилищна и начална училищна възраст“, Издателство „Либра Скорпи“, 2021 год., ISSN 978-954-471-804-6, (Под печат).

Статията е написана по проект № НИХ-437/2020 „Изследване проектите на компетентностния подход при подготовката, възпитанието и развитието на личностните качества в предучилищна и начална училищна възраст чрез използване на алтернативни педагогически форми за организация на образователната дейност“

Резюме: Статията изследва особеностите на детското художествено възприемане на литературна творба и уменията за анализ на литературно произведение в предучилищна възраст. Чрез специално разработена диагностична процедура се установяват уменията на децата за анализ на литературен текст с оглед на разбирането и осмислянето на темата на произведението. Проследява се също и последователност в предаването на структурата на текста, пълнотата на съдържанието на отделните микротеме и начинът им на свързване.

16. Valcheva, P. (2022) STUDY OF METHODS AND APPROACHES ESTABLISHED IN PEDAGOGICAL PRACTICE FOR WORKING WITH A LYRICAL WORK IN KINDERGARTEN AND PRIMARY SCHOOL. XXXVII International Scientific Conference, Knowledge for Development (18-21.08.2022), Struga, N. Macedonia,

Резюме: Настоящата статия представя анкетно и теоретично проучване на утвърдените в педагогическата практика методи и методически похвати за работа с лирическо произведение в детската градина и началното училище. След анализа на получените резултати потърсихме отговор на въпроса: Кои от използваните методи и похвати, при възприемане и анализ на литературно произведение в детската градина, съдействат в най-голяма степен за изграждането на приемственост между литературното обучение в предучилищна и начална училищна възраст? Резултатите от анкетното проучване показваха, че за въвеждането на децата в темата на произведението и за създаването на подходяща емоционална нагласа, която да подготви цялостното художествено възприемане на творбата, детските учители използват разнообразни методи и методически похвати. Същото разнообразие от методи се установи и на етапа на възприемане и анализ на лирическо произведение, като, подобно на учителите в начален етап, най-значим от всички методи се оказва прочитът на учителя. Често в училищната практика стихотворението се разглежда в детайли – стих по стих, с което се разрушава цялостната художествена тъкан на творбата. Прекаленото раздробяване на текста затруднява и децата в предучилищна възраст, където учителят чете откъси от произведението и задава въпроси по тях. При прекалено фрагментирания анализ картините, които обикновено се състоят от няколко стиха, не могат да се възприемат задълбочено. Като основна разлика между двете образователни степени може да се посочат по-задълбоченото наблюдение и беседване върху съдържанието на текста в начален етап, както и разкриването на идейно-емоционалното съдържание на творбата чрез различни видове четене – подборно, изразително, по роли. В началното училище не се цели да се изграждат изпълнители на художествено слово, а добри четци, способни да изразят чрез четенето си емоционалния подтекст на произведението така, че да внушат на тези, които ги слушат, идеята на произведението, отношението на автора към изобразеното, както и емоционалната обогатеност на стихотворението. Освен това докато децата в предучилищна възраст най-често рецитират стихотворението от името на лирическия герой, то в началното училище за малките ученици е важно да разберат, че изразителното четене предполага изразяване на отношението на автора, а не на лирическия герой. Всички описани методи и похвати за работа с лирическо произведение в детската градина имат своето естествено продължение и надграждане в началното училище. За утвърждаването им в педагогическата практика имат значение както професионалната компетентност на учителите, така и доказаната им ефективност при художественото възприемане и пресъздаване на лирическата творба и не на последно място при развитието на четивната техника на малките ученици.

17. Valcheva, P. (2022) THE MEMORY TABLE AS AN ALTERNATIVE METHOD FOR MEMORISING A POEM AT PRE-SCHOOL AGE. XXXVII International Scientific Conference, Knowledge for Development (18-21.08.2022), Struga, N. Macedonia, KNOWLEDGE – International Journal Vol. 53.2, Global Impact and Quality Factor, 337- 342, ISSN 1857- 923X.

Резюме: Настоящата статия представя мнемотаблиците като алтернативен метод за заучаване на лирическо произведение в предучилищна възраст. От представеното анкетно проучване става ясно, че при заучаване наизуст на лирическо произведение детските учители масово използват хорово повторение и индивидуално частично заучаване на стихотворение. И двата метода от методическа гледна точка са неправилни. Хоровото повторение на текста води до „кухо“ декламиране на стихотворението, без вникване в съдържанието му и съпреживяване на основното чувство. Заученото по този начин лирическо произведение се възпроизвежда от децата механично и монотонно. Индивидуалното частично заучаване е противоположно от гледна точка на осмислянето и съпреживяването на идейно-художествената цялост на творбата и емоционалният заряд, който тя носи. Резултатите от проведеното изследване недвусмислено доказват необходимостта от внедряването на иновативни техники и технологии за заучаване на лирическо произведение наизуст. За тази цел подготовката на бъдещите детски учители по дисциплината „Методика на обучение по български език и литература в детската градина“ трябва да бъде съсредоточена не само върху уменията им за правилно планиране и структуриране на план-конспект за възприемане на лирическо произведение, в който централно място заема беседата върху съдържанието на текста, но и върху разширяване на професионалната им компетентност по посока облекчаване усилията на децата при заучаването и пресъздаването му. Към настоящият момент този етап от работата върху лирическата торба е слабо разработен в методиката и често се реализира чрез механично повторение на текста. Като алтернатива на хоровото заучаване и еднообразното повторение на стихотворението може да се използва мнемоничният метод. Най-популярните средства на този метод в предучилищна възраст са мнемотаблиците, които имат доказан принос в развитието на дългосрочната памет и свързаната реч. Те представляват думи, фрази или текст, кодирани в картини или символи, които подкрепят детето в запомнянето и възпроизвеждането им, посредством различни асоциации. Таблиците могат да бъдат най-различен тип, като могат да съдържат от три до девет изображения – мнемокарти. Мнемотаблиците са особено ефективни за деца в предучилищна възраст, чието мислене е нагледно-образно. Това означава, че е по-добре усвояването на нова информация да става на базата на опита на детето или с помощта на ярки и конкретни образи. Да се възпроизведе наизуст стихотворение с помощта на схематизирани изображения или пиктограми е много по-лесно и забавно за децата в сравнение с многократните еднообразни повторения. Описаната технология представя методически алгоритъм за използване на мнемотаблицата като нагледна опора при заучаването на стихотворение в предучилищна възраст. Поднесени под формата на „картинен запис“ на стихотворението, мнемотаблиците способстват за бързото и лесно запомняне на неговото съдържание, която децата асоциират с удоволствието от играта.

Университетско учебно пособие:

- 18.** Терзиева, М., П. Вълчева (2021) Музейно-педагогически игри. Бургас, Либра Скорп, ISBN 978-954-471-755-1

Резюме: Теоретичните и практико-приложните разработки в учебното пособие са дело на преподаватели и студенти – организатори и участници в лекционния модул „Музейно образование и литературно обучение“, проведен през януари 2021 година в Университет „Проф. д-р Асен Златаров“.

След изслушването на лекциите и провеждането на практическите упражнения студентите самостоятелно разработиха план-конспекти на педагогически ситуации по образователно направление „Български език и литература“ за 3 и 4 група на детската градина, които са реализирани в музейното образователно пространство. Всеки имаше за цел да опише конкретен музеен обект, да проведе беседа и осигури нагледен материал към нея, да опише музейно-педагогическа игра. Част от създадените игри – лично творчество на конкретни студенти, са обнародвани в приложението.

III. Приемственост в обучението по български език и литература между детската градина и началното училище.

Публикации:

19. Вълчева, П. (2022) Приемственост между детската градина и началното училище в процеса на подготовката за четене и писане. Сп. Детска градина, бр. 5, 2022, ISSN 2535-0706 (Под печат).

Резюме: Статията разглежда спецификата на подготовката за ограмотяване в предучилищна възраст и нейната отлика от същинското ограмотяване в началното училище. Описват се различни дидактични упражнения и игри за подготовката на четенето и писането, като се подчертава, че въвеждането на буквите следва да става едва след запознаване на децата с техните звуковете и формирането на умения за определянето на броя им и отделянето им в състава на думата. Без такова осъзнаване на звуковете на речта въвеждането на буквите е безпредметно, безполезно, а дори и вредно понякога. По същия начин се акцентира и на вредата от тренировъчните упражнения в изписване на ръкописни букви. При слабото развитие на фините движения на ръката има реална опасност децата да усвоят неправилен начин на изписване и съединяване на графичните елементи. В заключение статията обобщава, че от детето на прага на училището не бива да очакваме да познава всички букви, нито пък да чете срички и думи с тях. Достатъчно е да може да обследва слухово речта и да прави разлика между звук и буква.

20. Вълчева, П.(2022) Разказът по откъс от текст в началното училище и подготовката му в предучилищна възраст. Сп. Предучилищно & училищно образование. Управление – възпитание – обучение. Бр. 6, 2022, ISSN 2535-0692 (Под печат).

Резюме: Статията разглежда методическата последователност на уроците за създаване на писмено съчинение в началното училище и тяхната подготовка в ситуацията за развитие на свързаната реч в предучилищна възраст. Отчитат се приликите между уроците за подготовка на писменото съчинение по дадено начало, в които учениците съставят устно съдържанието на своите съчинения, и ситуацията за съставяне на творчески разкази по откъс от текст в предучилищна

възраст. Представено е сравнително изследване между методически алгоритми на творчески разкази по дадено начало със завръзка на действието и творчески разказ по дадено начало без завръзка на действието в IV възрастова група на детската градина. Получените резултати водят до заключението, че системното прилагане на словотворчески задачи по дадено начало в предучилищна възраст гарантира плавен преход към по-сложните писмени съчинения в начална училищна възраст, където детето трябва не само да обмисли съдържанието на текста, но и да го поднесе в подходяща писмена форма.

21. Вълчева, П. (2022) Особенности на художественото възприемане на приказка от децата в предучилищна и начална училищна възраст. Сб. Образователни идеи и методически парадигми, СУ „Св. Климент Охридски“, ДИУУ (Под печат).
Резюме: Настоящата статия разглежда особеностите на художественото възприемане на приказка от децата в предучилищна и начална училищна възраст. От направеното проучване става ясно, че особеностите на художественото възприемане на приказка при 5-6-годишните деца, като наивен реализъм и фрагментарност, се срещат и при децата в начална училищна възраст, които обаче възприемат произведението не слухово, а като читатели. Поради занимателния си и динамичен сюжет приказката е любим жанр за децата и в двете образователни степени. Те се впечатляват от яркия ѝ и образен език, но не откриват ролята му за изграждането на сюжета и за изображението на героите. Децата и в двете образователни степени смятат, че всичко от реалността е пренесено на страниците на произведението и често забравят, че разказаната случка и героите в нея са плод на въображението на автора. Това е така, защото у тях е налице потребност от фантазно преживяване и усвояване на действителността.
22. Вълчева, П. (2022) Особенности на художественото възприемане на басня от децата в предучилищна и начална училищна възраст. Четвърти научно-практически семинар „Образование за бъдеще – приемственост и перспективи“, 18-19.06.2022, Бургас, Е-списание „Наука и образование“, бр. 5, ISSN 2683-0191.
Резюме: Настоящата статия разглежда особеностите на художественото възприемане на басня в предучилищна и начална училищна възраст. В предучилищна възраст басните се срещат сравнително рядко, тъй като децата трудно ги разбират, докато в начална училищна възраст те са сред любимите четива на децата. При съпоставяне на особеностите на художественото възприемане на произведението става ясно, че и в двете образователни степени децата са привлечени от краткия сюжет, колоритните герои и лаконичния език на произведението, но не могат самостоятелно да достигнат до богатия му емоционален подтекст и до поуката от него. Когато обосновават оценките си за поведението на героите, децата и в двете образователни степени разчитат основно на действията на героите и едва в четвърти клас могат да коментират мотивите им. Алегорията също остава неуловима, тъй като без коментара и примерите на учителя децата трудно могат да открият човешките недостатъци, възпълтени в героя, още по-малко да ги свържат с пословичен текст. Системната и последователна работа върху баснята както в детската градина, така и в началното училище допринася за нравственото възпитание на децата,

запознавайки ги с моралните ценности и съдействия за формирането на нравствени добродетели.

23. Вълчева, П. (2022) Обучението по четене в началното училище и възможностите за ранното му овладяване в детската градина. Сп. Образование и технологии, бр. 13, кн. 1, ISSN 2535-1214 (Online)

Резюме: В предучилищна възраст се използват различни методи и техники за ранно обучение по четене. Те обаче не трябва да заимстват методиката на ограмотяване на децата в началното училище, а да са съобразени с умствените възможности на децата. Тази статия представя методически насоки за ефективно ранно обучение по четене в предучилищна възраст, както и система от упражнения и игри за поэтапното му овладяване. Обръща се внимание и на положителното влияние на това обучение върху овладяването на четенето в първи клас. Като най-често срещан нежелан резултат от ранното обучение по четене можем да посочим „буквуването“, при което децата не сливат буквите в срички, а ги „нанизват“ една след друга, като назовават буквите на съгласните с характерен призвук. Това понякога им пречи да разберат значението на думата от първо четене. Много деца обаче свикват да четат по този начин още преди да постъпят в училище. В случая те сами са открили начин за четене и това не трябва да притеснява учителя, тъй като и този начин на четене е възможен. Единственото важно нещо е детето да разбира прочетената дума.

16.09.2022 г.
гр. Бургас

Подпис:
(гл. ас. д-р Пенка Кръстева Вълчева)